

ՀՐԱՋԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆԻ ՆԱԽԱԿՆԵՐԻՑ

ՎԻԵՆՆԱՅԻ ՄԻԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐԻՆ

Հրատարակող՝ ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

15.

[Նոր-Նախիջևան
1910 Դեկտ. 28]

Գերապատիւ

Հայր Ն. Ակիրնեան,

Նախ պատիւ ունիմ շնորհաւորել Նոր Տարին և Ս. Մննդեան տօները, կը մաղթեմ յաջողութիւն թէ՛ առանձնական և թէ՛ Ձեր խմբագրական գործերուն մէջ, Նամակիս հետ փոստ կը յանձնեմ բաւական ընդարձակ ծրար մը, որուն մէջ պիտի գտնէք Ձեր խնդրած Մեր Զայնի պակաս թուերը, Ս. Մեօրոբի շարունակութիւնը և երեք կտոր գիրք: Մեր Զայնի թուերը շատ դժուարութեամբ կրցայ ձեռք բերել, որովհետեւ իմացողքը այլ ևս հոս չէ և բոլոր թերթերը իր հետ փոխադրեցէ՛. ուրիշներ պակաս չէին: Վերջապէս Պր. Զամինեանը իր հաւաքածոյէն հանեց և ինձ տուաւ՝ Ձեզ ուղարկելու համար: Հանդէսի յունվ. համարին մէջ տողիկ մը շնորհակալութիւն գնէք, լաւ կ'ըլլայ: Միւս երեք կտոր գրքերը խնդրեմ հաճիք յանձնել Հ. Բ. Պիլէգրիմեանին՝ գրադարանի համար: Ներողութիւն որ ուշացուցի. կ'ուզէի բոլորը միասին ուղարկել:

Ս. Մեօրոբէն ուղարկեցի մէկ գլուխ ևս. այն է Դանիէլեան գրքերը, որ բաւական ընդարձակ բան մ'իղաւ. բնագիրս շատ աւելի կարճ էր, բայց երբ ձեռք առի, կտոր մը հոս, կտոր մը հոն աւելցնելով՝ այդչափ բան գուրս եկաւ: Կը մնայ ևս երկու գլուխ, մին ասորի, պարսիկ, յոյն գրերու գործածութեան մասին մեր մէջ և երկրորդը բուն Մեօրոբեան գրքերը: Առաւելով այն ալ կը վերջանանք:

Յոյս ունիմ որ յունվարէն սկսեալ Հանդէսը կ'ուղարկէք Պր. Զամինեանին. մէկ օրինակ ալ իբր փօսձ, խնդրեմ ուղարկէք առ Պր. Ճէնանեան, թեմ. Դպրանոցի անունով. Nr. Djénanian, Séminaire arm. Nakhitchévan s/e Don:

Սերաստիայէն Պր. Գաբրիկեան՝ Ձեզի յօդուած մը զրկեր է նշանագրերու մասին. յօդուածը ապա՞ծ չէ՞ք՝ աւարկելով թէ իմս պիտի տպուի. այդ նոյնը Սերաստիայ Նեօրեակ թերթին մէջ տպել տուեր էր. բայց ապագրութիւնը շատ գէշ ըլլալով՝ նորէն յօդուածը արտագրեւ և ինձ զրկեր էր: Ուշադրութեամբ համեմատելով իմ ցուցակին հետ, տեսայ որ իւր 300ի չափ նշանագրերուն մէջ 25 հատ բոլորովին նոր բառեր կան, որ կը պակսին իմս մէջ. ասկէ զատ կան նաև խումբ մը նոր նշանաձևեր (բառերը նոյն են, նշանաձևերը տարբեր): Բոլորը միտօին եթէ հաւաքենք՝ իմ հրատարակած ցուցակին 1/3-ը կ'ըլլայ, այսինքն Հանդէսի մէջ էլէն փիշ մ'ալ պակաս: Արդ կը հարցնեմ թէ կ'ուզէ՞ք կամ կարելի՞ է այս նոր նշանները հաւաքելով, իւր յաւելուած կցել նախորդին, մանաւանդ որ արտատպութիւնը գեռ վերջացած չէ: Կ'սպասեմ ձեր բարեհաճ պատասխանին:

Մաղթելով Ձեզ ամէն յաջողութիւն
մնամ յարգանքք

Հ. ԱՃԱՌԵԱՆ

¹ Նոր Նախիջևանի Մեր Զայնը պարբերաթերթի խմբագիրը եղել է Յովհաննէս Մայիսեանը (1866-1931), գիւղագիր, մանկավարժ և հասարակական գործիչ: 1903ին աքսորուել է Նոր Նախիջևան. իր թերթում հակացարական յօդուածներ տպագրելու մեղադրանքով բանտարկուել է 1909ին, որ Ան-ը չէր կարող բացայայտելն յարմարել:

² Պարիկեան Կարապետ (1861-1925), բնագրաբանագիր, ազգագրագետ, մանկավարժ. Նոր Նախիջևանի Գիւղեղ Գաբրիկեանը Արաւազէմում 1952ին հրատարակեց Նոր Նախիջևանի Գիւղեղի Գաբրիկեանի 1968ին ՀԱ-ում ունի չորրորդ համագումարի քաղաքական յօդուած:

5. Հ. ԱՂԵՔՍԱՆԻՐ ՄԱՏԻԿԵԱՆԻՐ

16.

26 Հոկտ. 1913

Նոր-Նախիջևան

Գերապատիւ Հայր Մատիկեան,
 Խմբագրապետ Հանդէս Ամսօրեայոյ,
 Ի Վիեննա.

Ձեր խնդրանքին համաձայն շտապ կերպով կազմելով Նոր-Ռայազէտի ձեռագրաց ցուցակին յառաջաբանը, ցանկը, գերմաներէն թարգմանութիւնը և տախտակը, ապահովեալ ծրարով կ'ուղարկեմ Ձեզ այսօր: Որովհետեւ գրած էիք որ ընդ փոյթ կազմեմ և ուղարկեմ յիշեալները, ուստի ես ալ ժամանակ չվառնեցի գրածներս արտագրելու և երկրորդ օրինակ մը քովս պահելու՝ սրբագրութեան և համեմատութեան համար. ուստի կը խնդրեմ որ երբ այսօր զրկած ձեռագրերս տպուի[ն], անպատճառ եւ ամէն պարագայի մէջ ալ ձեռագրերս եւ դուրձեք ինձի, Հանդէսի նախկին խմբագիրները սովորութիւն ունէին միշտ և ամէն ժամանակ իմ արտատպելիք գործերս մէջ մ'ալ ինձ խրկել սրբագրութեան համար. և ես կ'ունենայի քանի մը կարեւոր սխալներ և կ'ուղղէի, վերջերս զժախտաբար այս բարի սովորութիւնը դադարեցաւ և ես ստիպուած կ'ըլլամ գրածներս երկրորդ անգամ ալ արտագրելու և քովս պահելու, ինչ որ ժամանակի մեծ կորուստ է, մանաւանդ ինձ համար, որ բացի ընտանեկան գործերէ, օրական ինչք մամ դաս ունիմ. և այլ ես ինչքան ժամանակ կը մնայ գրական աշխատութիւններով պարապելու:

Նոր-Ռայազէտի ցուցակէն ինձ վերադարձուած է թ. 1-7, 11-17 ձեռագիրներուն նկարագրութեան բնագիրը. մնացեալը ամբողջապէս ձեր քով կը գտնուի. ինձ ուղարկուած չէ: Ուղարկուած մասերը ես ալ համեմատած և սրբագրած եմ և այս մասերուն արտատպութեան մէջ ապագրական սխալներ չկան: Մնացեալներուն մէջ՝ որ ես տեսած չեմ, Աստուած իմ, այն ինչքան և ինչպիսի՝ սխալներ սպրդած են, Բանի մը օրինակ տամ՝

— էջ 17ա, տող 2. տպուած է աղամեմ. պիտի ըլլայ ռպդ (803) տէնն:

— էջ 20, տող 3 (վարէն) — սկզբնատառերը եւն. ինչ գոյն են չէ ըսուած. սկզբնատառերը ըսուած և թողուած է:

— Նոյն էջ, տող 1 (վարէն) կ'ըսուի թէ խաչը ունի 3 թիւ. չեմ հասկնար թէ խաչին թիւը ինչ բան է. քեւ պիտի ըլլայ արդեօք:

— էջ 21ա, տող 5 (վարէն), եզ 07 բ (քանի՞ ըսել կ'ուղէ):

— էջ 28, տող 17 (վարէն). Աւետարանին բովանդակութիւնը էջերով յիշուած է. Մտածեալ, Մտրկոս կայ. յանկարծ 146 էջէն կը ցատկէ 224. Ղուկասի մասին եղած տեղեկութիւնները փոխցուցած է. ձեռագիրս քովս չէ որ ստուգեմ և գտնեմ պակասը:

— էջ 29ա, տող 1 վարէն. սիւնակներուն մեծութիւնը դրած է 9 երկայնք, 16 լայնք. կրնա՞յ այսպէս բան տեղի ունենալ. ինչպէս պէտք է ուղղել, չգիտեմ:

— էջ 29բ, տող 2 (վարէն), տողերուն թիւը դրած է մէկ էջի մէջ 121 ինչ պիտի ըլլայ, չգիտեմ:

— էջ 31ա, տող 11 (վարէն) կը յիշուի Խոսրով Յորջակեցի նոր վկայ մը. այսպիսի նոր վկայ կոյ՞ որ, ինձ ծանօթ չէ:

— էջ 44ա, տող 2 (վարէն). ձեռագրի նկարագրութեան մէջ կ'ըսուի Մեծուքիւճ մախուր. չափերը փոխցուցած է. ես ինչպէս գուշակեմ. գերմաներէն թարգմանութեան մէջ ալ տեղը բազմապէս:

— էջ 46ա, տող 8 (վարէն). դատարկ թուղթերուն մէջ կը յիշուի էջ 138ա-272բ. ուրեմն 140 թերթ պարափ է թողած. անկարելի բան է. բայց ինչպէս պէտք է ուղղել, անկարելի է գուշակել:

երկտողով մը և կամ Հանդէսի նշաններէ թղթակցութեանց մէջ երկու բառով յիշեցնէք ինձ և իսկոյն կը զրկեմ:

Քանի մը տեղով գրեցի Ձեզ թէ Հանդէսը այս տեղ շատ անկանոն կ'ստացուի. առաջ ալ այսպէս էր. բայց երբ պահանջներ կը յայտնէի, կ'ուղարկէին: Իմ պահանջներս ուղարկեցիք, շնորհակալ եմ: Բայց Քաղաքային գրադարանին, Դպրանոցին և Պր. Զամինեանի պահանջները չուղարկեցիք: Այս պարագային դիտեցէք սակայն որ բաժանորդ պիտի կորսնցնէք: Քաղաքային գրադարանը արդէն կէս առսական հաստատութիւն մ'է, հայերէն թերթ քիչ կայ կարգացող. գրադարանի վարչութիւնը կ'ընէր թէ Հանդէս կարգացող մէկ հոգի ալ չկայ (ճիշտ է, որովհետեւ Հանդէսով հետաքրքրուողները կամ առանձին բաժանորդ են, ինչպէս ինձ պէս և Պր. Զամինեան, և կամ Դպրանոցին գրադարանէն կ'ստանան) և կ'ուղէր որ այլ եւ ջնջէ թերթին ստացումը: Շատ խօսեցայ եւ և համոզեցի թէ Հանդէսը լրագրի չէ, կարգացող անշուշտ չպիտի ունենայ, բայց արդարեւ գիրք միշտ պէտք է ապագայի համար ևն., եթէ պակաս համարները շարունակէք չզրկել. կը վախնամ որ բոլորովին գաղթին թափանցող ըլլալէ: Պարոն Զամինեանն ալ չորս թիւ ստացած չէ. այն է՝ Յունիս-Օգոստ. - Մեպո. և Հոկտ.: Այս թուերը սակայն եթէ զրկէք, խնդրեմ իմ միջոցով մի՛ զրկէք, որպէս զի վրաս կ'սկսած չըլլայ. թէ ե՛ս կ'ստանամ, բայց չեմ յանձնեք իրենց:

Խոնարհ յարգանքք

Հ. ԱՃԱՌԵԱՆ

¹ Հ. Աղեխանդ Մանիկեանը (1866-1931), բանասէր, եղբւլ է ՀԱ-ի խմբագրիչը 1913-1920 թթ.:

² Ձեռագրացանակի մեր ստուգումը պարզեց, որ Ան-ի նշած վրէպակները մնացել են առանձնատիպում էլ, և վերջում վրէպակներից ցանկ չկայ:

³ Թէրս, Թուրք. հակառակ:

⁴ Յոբելեանական տարի. 1913ին նշուել է հայերէն գրերի գիւտի 1500ամեայ յարելեանը, որովհետեւ այն ժամանակ ընդունուած էր 413 թուականը, այժմ՝ 406: Նոյն տարին տեսուել է նաև հայերէն տպագրութեան 400ամեակը:

⁵ Նալյակյանն, ՀԱ, 1914, թ. 8-9, էջ 563-566. Նախ խոսուած է ատաղաղ բառի իմաստի մասին, որով հակադրուած է բաժ. Յ. Թրեքեանի քաղաղաբ, բերաղաղ կամ պաղաղաղ որբագրութեանը, բառը թողնում է ամփոփութ, որովհետեւ բաղմաթիւ անգամ նոյն ուղղագրութեամբ է գործածուել:

⁶ Թրեքեան Ծարսիւն (1845-1919), բժիշկ, բանասէր, լեզուաբան, բառարանագիր, Թարգմանիչ, աշխատութիւնների հեղինակ՝ Արիանայ բառարան (1920), ուր ստուգարանի է հայերէնի պարսկական փոխառութիւններ: ՀԱ-ում ունի բառաքնական գիտողութիւններ, որոնց է «Յունիակ», ատաղաղաբ (1912 թ. 7, 424-428):

⁷ Հ. Իսահակ Մաղեան (Անտոնեան միարան), ՄԹ. Յակոբ աղագային հիւանդանոց, ՀԱ, 1911-1914:

⁸ Նամակի ուղարկում եղած անունից յոտակ երևում է, որ այն ուղղուած է եղել Հ. Ա. Մատիկեանին, իսկ Հ. Ն. Ակիեանը ՀԱ, 1953, էջ 449-ում գրել է. «26 հոկտ. 1913 կը գրէր ինձ (ընդգծումը մերն է) Ահառեան Նոր-Նախիջևանէն. Մի մոռնաք որ ես ալ տաւր մը եղած չեմ. 1896 թուէն ի վեր Հանդէսի մէջ եմ ... կը կայէին»:

⁹ Ահա 1896/ից է սկսել աշխատակցել ՀԱ-ին:

(Շարունակելի՝ 8)

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆ